

Motion till riksdagen 2005/06:Kr254

av Ragnwi Marcelind (kd)

Förebygg och behandla spelberoende

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om behovet av större polisinsatser för att komma till rätta med illegala spelautomater.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att utreda ungas ökande spelberoende och komma med förslag till preventiva åtgärder.²
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att låta regeringen utreda möjligheten att skriva in spelmissbruk i socialtjänstlagen.²
4. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagen så att minst 5 % av intäkterna av spel öronmärks för att betala vård av spelmissbrukare samt till forskning på området.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om behovet av förändrade regler för marknadsföring av spel.

¹ Yrkande 1 hänvisat till JuU.

² Yrkandena 2 och 3 hänvisade till SoU.

Fel! Okänt namn på

Spelsituationen i Sverige

Efter årtal av diskussioner beslutade den svenska riksdagen 1999 att etablera internationella kasinon i Sverige. Av vinsten ska pengar tillfalla idrotts- och folkrörelserna. Den 1 juli 2001 öppnade det första kasinot i gamla järnvägsstationen i Sundsvall och under de första veckorna kom 31 000 besökare. Kasinon har även öppnats i Malmö, Göteborg och Stockholm. I Sverige finns också ett antal sätt att spela där inte samma kontroll- och regelsystem finns som på kasinon. Som exempel kan nämnas de icke kontrollerade lyckohjulen, pokermaskiner och andra spelmaskiner.

Omsättningen för spel var år 2004 20,2 miljarder kronor. De legala statskontrollerade spelen omsatte omkring 40 miljarder kronor år 2001. I Sverige lägger folk mer pengar på spel än i de övriga nordiska länderna. 1998/99 lade svenskarna 1,4 procent av de totala konsumtionsutgifterna på spel. I Norge var siffran 1,0, i Finland 0,8 och i Danmark 0,7 procent. Landets spelare drar in 4,8 miljarder kronor till statskassan.

Varje år satsas 850 miljoner kronor på marknadsföring. Detta ska jämföras med Folkhälsoinstitutets satsning på 14 miljoner kronor för åtgärder mot spelberoende, (uppgifter från första halvåret 2004).

Illegalt spel fortsätter också att öka. Enligt Svenska Spel har 270 000 svenskar någon gång varit på en illegal spelklubb. Sammantaget beräknas det illegala spelet omsätta 3 miljarder kronor per år i Sverige. Även brotten mot lotterilagen ökar. Det handlar exempelvis om olagliga automatspel, något som förekommer i stor utsträckning. Idag finns det runt 3 000 illegala spelautomater utplacerade runt om i landet. Enligt Lotteriinspektionens jurist, Peter Alling, anmäls hundratals av dessa spelautomater utan att något händer. Polisen väljer att prioritera annat.

Jack Vegasmaskinerna infördes av Svenska Spel på uppdrag av regeringen för att dra in pengar till meningsfull fritid för barn och ungdom. I själva verket betalar ungdomar som redan tidigare ofta har problem, genom sitt spel en skatt till andra ungdomar. Vegasautomaterna drar in mycket pengar till föreningslivets ungdomsverksamhet. Överskottet är öronmärkt för detta. Under år 2001 blev överskottet 580 miljoner kronor. Det som inte framkommer särskilt ofta är att det just är ungdomar under 18 år som spelar på dessa apparater och som står i riskzonen att bli spelberoende. De som är hårdast utsatta är mycket unga människor. Enligt professor Sten Rönnbergs undersökning är de mest utsatta pojkar i en ålder av 15–17 år och ofta har dessa utländsk bakgrund. Dessa ungdomar söker inte hjälp för sitt spelberoende, vilket innebär att de drabbas mycket hårt. De säljer saker från sina föräldrar för att finansiera sitt spelberoende och hamnar så småningom i kriminalitet.

Spelberoendet är en besatthet som är starkare än alkoholism, säger Ove Ytterberg som arbetar med rehabilitering av spelmissbrukare i Gävle. Han säger vidare att spelautomaterna är de farligaste, vilket bland annat har med tillgänglighet att göra. Spelautomaterna kan man spela på 12 timmar om dagen. Detta visar sig också i att 7 000 spelautomater omsätter 3,7 miljarder kronor årligen, mer än både Triss, Lotto och V 75. Alltför många ungdomar under 18 spelar på automaterna/lyckohjulen. Detta kan ske därför att automaterna

inte alltid står under uppsikt. Krögare som inte följer reglerna ska bli av med licensen men detta fungerar knappast i verkligheten, vilket är oacceptabelt.

Gävleborgs län toppar listorna i jämförelse med övriga delar av landet då det gäller vilka medborgare som spelar mest på olika vinstgivande spel. I genomsnitt spelar en gävleborgare för cirka 4 173 kronor per person och år. Detta behöver inte väcka någon oro om det inte var så att spelberoende bland de unga ökar dramatiskt, samtidigt som spelandet börjar i allt lägre ålder. Under första halvåret 2002 ökade Vegasspelen i Gävleborg med 60 procent. Lättillgängliga automater och så kallat creditspel möjliggör för unga människor att spela långt över sin ekonomiska förmåga.

Behandling av spelmissbrukare

Minst 150 000 svenskar anses vara spelberoende och antalet ökar för varje dag. Uppskattningar gjorda av olika forskare antyder att cirka 40 000 är svårt spelberoende.

Vissa spelberoende är så unga som tolv år. Den stora tillgången till spel kombinerat med känslor av nedstämdhet och depression är inkörsporten visar ny forskning. Mer än 75 000 svenska ungdomar är spelberoende eller löper risk att bli det. En större andel bland de spelberoende ungdomarna konsumerar alkohol och droger än andra ungdomar. Kännetecknet för dem som fastnar i spelberoende är att de är nedstämda, deprimerade och i behov av professionell hjälp. Dessa ungdomar behöver stöd och hjälp att komma ur sina spelberoenden. För spelberoende i Sverige finns få behandlingsverksamheter, samtidigt som det är svårt att få socialtjänsten att bistå med pengar till behandlingen. För att komma till rätta med spelberoende måste dessa människor få hjälp med att förstå sitt spelberoende och komma till insikt om det svåra beroendet.

Folkhälsoinstitutets, FHI, satsningar är inte tillräckliga och kommunernas ansvar för spelmissbrukare är otydligt. I dagsläget finns inget krav på att socialtjänsten ska hjälpa den som blivit spelmissbrukare. En lösning för att komma till rätta med detta problem vore att skriva in spelmissbruk i socialtjänstlagen och på det sättet tvinga kommunerna att erbjuda spelmissbrukare behandling. Under hösten 2005 kommer FHI att använda 5,5 miljoner kronor av de 14 avsatta miljonerna för spelmissbruk, till att utbilda socionomer att lära sig känna igen spelmissbruk. Målsättningen är att 600 socialsekreterare, kommuntjänstemän och kriminalvårdare ska lära sig att möta det ökade spelmissbruket. Detta är ett led i regeringens beslut om Mål för folkhälsan, men det är inte tillräckligt då de största bristerna ligger i svårigheterna för den enskilde att få stöd. Det måste till en lätt och tillgänglig öppenvård för spelmissbrukare.

Det mest effektiva sättet för att få pengar till vården av spelmissbrukare vore att delar av spelvinsten finansierade vården av spelmissbruk. I dag finns bara några få vårdplatser för att ta hand om dem som drabbas av spelberoende. Landsting och kommuner vill inte dra på sig nya kostnader. I Danmark har man från och med 2003 avsatt 5 procent av omsättningen till forskning

Fel! Okänt namn på

och behandling. Deras metod skulle enkelt kunna överföras till svenska förhållanden.

Det är också nödvändigt att Sverige får ett regelverk för hur våra spel ska marknadsföras och på vilket sätt det kan ske utan att unga människor lockas in i spelberoende. Allt fler riskerar att bli spelmissbrukare, inte minst ungdomar. Omkring 2 000 personer behöver snabb vård visar aktuell forskning inom området som presenterades under spelbranschens årliga möte i Visby. I Grekland har man gått så långt att man godkänt en lag som gör det förbjudet att spela dataspel på offentliga platser. Sverige borde införa en lagstiftning som förbjuder spelreklam för spel där man ser ökade risker för ungdomar att bli beroende, till exempel de populära värdeautomatspelen Jack och Miss Vegas.

Staten måste ta ett större ansvar för satsning på forskning kring spelberoende och kopplingen mellan ungas spelberoende och ungas utsatthet samt komma med förslag till preventiva åtgärder.

Tidigare behandling i riksdagen

När min motion behandlas vid 2003 års budgetproposition, betänkande 2003/04:SoU1, hänvisade utskottet dels till att Statens folkhälsoinstitut hade regeringens uppdrag att utarbeta ett förslag till handlingsprogram för att motverka spelberoende, dels till kulturutskottet våren 2002 i samband med behandlingen av regeringens proposition 2001/02:153 Lotterier över Internet m.m. behandlat ett antal motioner varav ett tiotal innefattat frågeställningar rörande spelberoende. I betänkandet föreslog kulturutskottet ett tillkännagivande med anledning av krav på preventiv information och effektiv behandling av den som kan anses vara spelmissbrukare. Bland annat framhölls vikten av att staten måste öka stödet såväl till förebyggande åtgärder som till behandling av dem som inte längre kan hantera sitt spelande.

Socialutskottet uttalade att Statens folkhälsoinstituts arbete med förslag till handlingsprogram sammantaget med kulturutskottets tillkännagivande gjorde att min motion fick anses tillgodosedd. Socialutskottet föreslog dock ett tillkännagivande om att regeringen vid det kommande arbetet med att genomföra handlingsprogrammet bör beakta det som tas upp i motionerna om spelets samhällsekonomiska konsekvenser och forskning på området. Riksdagen följde utskottet.

I Statens folkhälsoinstituts förslag till handlingsprogram för att motverka spelberoende ingår, som ett av flera mål, att utbudet av spel och marknadsföringen av dem skall utformas så att överdrivet spelande inte uppmuntras. För att uppnå detta mål föreslås bland annat förbättrad tillsyn över värdeautomater i samverkan med kommunerna samt tekniska åtgärder för att minska risken för att värdeautomater bidrar till att utveckla spelberoende. Vidare planerar Finansdepartementet att ge Lotteriinspektionen i uppdrag att, i samråd med Statens folkhälsoinstitut och Rikspolisstyrelsen, analysera effekterna av Statens folkhälsoinstituts förslag till begränsningar för spel på värdeautomater.

Fel! Okänt namn på

Lotteriinspektionen skall redogöra för hur de föreslagna åtgärderna påverkar utvecklingen av spel på värdeautomater, andra automatspel och alternativa spelformer. Man föreslår redovisning av uppdraget i samband med årsredovisningen för 2004. Syftet med uppdraget är att granska om minskade öppettider för spel på värdeautomater innebär att annat oönskat spel ökar.

I skrivandets stund har inte mycket hänt. Under spelbranschens möte i Visby sommaren 2004 sa Lotteriinspektionens Peter Alling att de lämnat in 100-tals anmälningar om exempelvis olagliga spelautomater men att ingenting händer. Det oroande är att dessa olagliga spel finansierar den organiserade brottslighetens verksamhet, exempelvis trafficking och bordellverksamhet.

Därutöver planerar regeringen att behandla Svenska Spels ansökan om att få arrangera poker på Internet positivt. Enligt Bosse Ringholm är det bättre att svenska folket spelar nätpoker hos Svenska Spel än hos något utländskt bolag. Spel är, oavsett om det sker under Svenska Spels flagg eller något utländskt bolag, ett stort problem för dem som blir beroende. Om Sverige trots allt ska fortsätta med att utöka svenskarnas spelmöjligheter måste en konsekvensbeskrivning göras samt ekonomiska resurser avsättas för att hjälpa de som fastnar i spelberoende genom att viss del av vinsten går till detta ändamål.

Min uppfattning är att det fortfarande finns en glamoriserande bild av spel där spelandet anses vara ett respektabelt nöje som omgärdas av ett skimmer av lyx och flärd. Som politisk beslutsfattare anser jag att denna fråga på nytt bör belysas och att riksdagen måste fatta beslut om att införa en lag om att minst 5 procent av vinsterna ska gå till rehabiliterande verksamhet. Riksdagen bör även förändra lagstiftningen kring marknadsföring av spel. En fortsatt översyn av utvecklingen av ungas spelberoende är nödvändig.

Stockholm den 29 september 2005

Ragnwi Marcelind (kd)